

YOSH PEDAGOGLARNING AKMEOLOGIK RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI

Axmatova Sokinabonu

KDPI Pedagogika fakulteti BT_24_04 - guruh talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20030076>

Annotatsiya. Mazkur maqolada yosh pedagoglarning kasbiy rivojlanish jarayoni akmeologik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Pedagogik faoliyatda kasbiy yetuklikka erishish omillari, zamonaviy ta'lim sharoitida pedagog shaxsining rivojlanishiga ta'sir qiluvchi omillar hamda chet el olimlarining ilmiy qarashlari yoritilgan.

Annotation. This article analyzes the process of professional development of young teachers from an acmeological perspective. It highlights the factors for achieving professional maturity in pedagogical activity, the factors influencing the development of a teacher's personality in modern educational conditions, as well as the scientific views of foreign scholars.

Аннотация. В данной статье процесс профессионального развития молодых педагогов анализируется с акмеологической точки зрения. Освещаются факторы достижения профессиональной зрелости в педагогической деятельности, факторы, влияющие на развитие личности педагога в современных образовательных условиях, а также научные взгляды зарубежных ученых.

Kalit so'zlar: Akmeologiya, pedagog, kasbiy rivojlanish, kompetensiya, pedagogik mahorat, refleksiya, motivatsiya.

Asosiy qisim

Akmeologiyaning ilmiy muomalaga kirib kelishiga asos solgan psixolog B.G.Ananov, «Insonning ruhiy bilish rivoji markazida dastlabki va so'nggi ontogenez, «chetiqda» esa insonning ko'proq ijodiyroq, samaraliroq ijtimoiy-faol hayot fazasi bo'lishi mumkin», deydi.

Albatta bu jarayonlarning baron, shaxsning individual gubiy rivoji haqidagi yohilife@yuyodingi un ental ishlab chiqarilgan o'smirlik va yetuklikning yosh psixologiyasi qismisiz mavjud bo'la olmaydi, degan nazariyalar ham yo'q emas. Shu bois, akmeologiyaning predmeti individ, shaxs individual faoliyatining barcha sohalarida erishgan maksimal yetukligi bo'lmog'i lozim (A. A. Bodalyov, N.V. Kuzmina, AA Derkach va boshq), degan qat'iy konsepsiya yuzaga keldi.

Maksmal yetuklik individ, shaxs rivojining cho'qqisi va individual faoliyat bilan bo'g'liq ekan, demak ana shu cho'qqi yunonchada <<akte>> deyiladi ,va bu soha akmeologiya deb yuritiladi. Shu bilan birga, «akme»da insonning faoliyati bilan bog'liq holatlar ham nazarda tutiladi. Jumladan, shaxsning «yulduzli» onlari yoki shunga yaqin jarayonlar, ya 'ni biror-bir sohada erishgan oliy yutuqlud (N. VKuzmina).

Jumladan, birinchi, «akte» bu qisqagina hayot kesimini qamrab olsada, ko'p qirrali holat bo'lib, insonning har doim jamiyatda qanchalik o'z o'ziga ega ekanligi, uning biror-bir soha mutaxassisi sifatida olib borayotgan salmoqli faoliyati, shaxs sifatida esa auni uni o'rab e turganlar bilan olib borgan turmush ortoq va ota-ona sifatida tayyorlik darajasi bilan bir qatorda yaxshi tomonga o'zgara olish darajasi va eng yashirin ezgu qobiliyatlarini ham ko'rsata olish darajasiga ham bog'liqdir.

Pedagogik akmeologiya pedagog shaxsining kasbiy cho'qqiga erishish qonuniyatlarini o'rganuvchi fan sifatida ta'lim tizimida muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa yosh pedagoglarning faoliyatida bu jarayon murakkab va bosqichma-bosqich shakllanadi.

Oliy ta'lim muassasasini tugatib ish boshlagan pedagog dastlab nazariy bilimlarga tayansa-da, amaliy faoliyat davomida ko'plab yangi vaziyatlarga moslashishga majbur bo'ladi.

Boris Ananyev ilmiy ishlarida inson rivojlanishining eng yuqori bosqichi uzoq muddatli faoliyat natijasida yuzaga kelishini ta'kidlaydi. Uning qarashiga ko'ra, kasbiy yetuklik bilim, tajriba va psixologik barqarorlik bilan chambarchas bog'liq.

Nikolai Kuzmina pedagog faoliyatida professionallik mezonlarini ishlab chiqqan va o'qituvchining samaradorligi metodik tayyorgarlik, kommunikativ qobiliyat hamda pedagogik refleksiya bilan belgilanishini ko'rsatgan. Yosh pedagoglarda aynan refleksiya, ya'ni o'z faoliyatini tahlil qilish qobiliyati keyingi rivojlanish uchun asos bo'ladi.

Abraham Maslow nazariyasiga ko'ra, inson o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon qilishi uchun ichki motivatsiya kuchli bo'lishi zarur. Pedagog faoliyatida ham ichki qiziqish va kasbga sadoqat kasbiy rivojlanishni tezlashtiradi.

Lev Vygotsky esa rivojlanishda ijtimoiy muhitning ahamiyatini asoslagan. Tajribali ustozlar bilan hamkorlik, metodik yordam va jamoaviy faoliyat yosh pedagogning kasbiy shakllanishini tezlashtiradi.

Bugungi kunda pedagogning akmeologik rivojlanishida raqamli kompetentlik ham alohida o'rin tutadi. Elektron platformalar, interfaol metodlar va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish pedagogning kasbiy imkoniyatlarini kengaytiradi. Dars jarayonida mustaqil metod tanlash, ta'lim sifati uchun mas'uliyat his qilish va o'quvchilar bilan samarali muloqot qilish pedagogning yetuklik belgilaridan hisoblanadi.

Zamonaviy ta'lim sharoitida pedagog shaxsining rivojlanishi ko'p omilli va murakkab jarayon sifatida namoyon bo'lib, u ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar, globallashuv jarayonlari hamda raqamli texnologiyalarning jadal taraqqiyoti bilan bevosita bog'liqdir.

Xususan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng joriy etilishi ta'lim jarayonining mazmuni va shakliga sezilarli ta'sir ko'rsatib, pedagogdan nafaqat an'anaviy bilimlarni yetkazish, balki raqamli savodxonlik, media kompetensiya va innovatsion yondashuvlarni egallashni talab etadi.

Shu bilan birga, ta'lim tizimidagi tizimli islohotlar, kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan davlat ta'lim standartlarining joriy etilishi hamda xalqaro baholash dasturlari (PISA, TIMSS kabi) doirasida olib borilayotgan tadqiqotlar pedagog faoliyatining sifat jihatdan yangilanishini taqozo etmoqda. Mazkur jarayonlar o'qituvchining kasbiy faoliyatida refleksiv yondashuvni kuchaytirish, ya'ni o'z pedagogik amaliyotini muntazam tahlil qilish va takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi.

Ilmiy tadqiqotlar natijalariga ko'ra, zamonaviy pedagog shaxsining rivojlanishi uzluksiz kasbiy ta'lim, o'z-o'zini rivojlantirish strategiyalari hamda innovatsion pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash bilan chambarchas bog'liqdir.

Shu nuqtai nazardan, pedagog nafaqat o'z fanini mukammal egallagan mutaxassis, balki o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'limni tashkil eta oladigan, kreativ fikrlovchi va o'z faoliyatiga tanqidiy yondasha oladigan yuqori malakali mutaxassis sifatida shakllanishi zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytamanki maqolamda yosh pedagoglarning akmeologik rivojlanish xususiyatlari o'rganildi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, yosh pedagoglar kasbiy va shaxsiy salohiyatini shakllantirishda faollik, tashabbuskorlik va o'zini rivojlantirishga intilishlarni ko'rsatib o'tganman.

Bundan tashqari jahon olimlarni ilmiy fikrlari ham keltrib o'tganman. Shu bilan birga, ular zamonaviy pedagogik metodlarni qo'llash va tajriba orttirish orqali professional darajasini oshirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Shuni ta'kidlash lozimki, yosh pedagoglarning muvaffaqiyatli rivojlanishi ularning ichki motivatsiyasi, kreativ yondashuvi va pedagogik ko'nikmalarini rivojlantirishga bog'liq deb o'ylayman.

Shu sababli, ta'lim muassasalarida yosh pedagoglarni qo'llab-quvvatlovchi tizimli chora-tadbirlar zarur. Zamonaviy ta'lim sharoitida pedagog shaxsining rivojlanishi uzluksiz, tizimli va ko'p qirrali jarayon hisoblanadi. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi, ta'lim tizimidagi islohotlar hamda xalqaro tajribalar ta'siri pedagogdan doimiy ravishda o'z bilim va ko'nikmalarini yangilab borishni talab etadi.

Shu sababli, zamonaviy o'qituvchi nafaqat o'z fanini mukammal egallagan, balki innovatsion yondashuvlarni qo'llay oladigan, refleksiv fikrlovchi va kasbiy jihatdan moslashuvchan mutaxassis bo'lishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Boris Ananyev. Inson bilish predmeti sifatida. Saint Petersburg, 1968-yil, 45–47-betlar.
2. Nikolai Kuzmina. O'qituvchi shaxsining professionalligi. Moscow, 1990-yil, 82–86-betlar.
3. Abraham Maslow. Motivatsiya va shaxs. New York City, 1954-yil, 150–156-betlar.
4. Lev Vygotsky. Jamiyatda tafakkur va rivojlanish. Cambridge, 1978-yil, 86–90-betlar.
5. Zuhra Nishanova. Pedagogik mahorat asoslari. Tashkent, 2020-yil, 112–118-betlar.